

Enheten för mark- och vattenskydd
Helena Holmberg

Naturvårdsverket
registrator@naturvardsverket.se

Tillsyn av dammanläggningarna Lanan och Nedre Dammen i Åvaån inom Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat, Tyresta kommun

Föreläggande

Länsstyrelsen förelägger med stöd av 26 kap. 1 och 9 §§ miljöbalken Naturvårdsverket som fastighetsägare och reell verksamhetsutövare av dammanläggningarna Lanan och Nedre Dammen i Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat att:

1. I samråd med tillsynsmyndigheten ta fram ett kontrollprogram för Lanan och Nedre Dammen i Åvaån inom Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat, Tyresta kommun. Kontrollprogrammet ska bland annat inkludera nivåmätning, flödeskontroll och uppföljning av biologin i Åvaån.
2. Kontrollprogrammet ska lämnas in till tillsynsmyndigheten senast den **25 februari 2021**.

Beslut om fiskeavgift

Länsstyrelsen beslutar att Naturvårdsverket i sin egenskap av fastighetsägare och reell verksamhetsutövare av Lanan och Nedre Dammen i Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat ska betala en fiskeavgift på 300 000 kr (engångsbelopp). Beloppet ska användas till fiskeåtgärder i Åvaåns avrinningsområde i Tyresta kommun, Stockholms län.

Beloppet ska betalas in till Havs- och vattenmyndigheten (BG 199-669) senast sex veckor efter det att beslutet vunnit laga kraft. Betalningen ska märkas med ”fiskeavgift, dnr 535-37544-2019”

Beslutet om särskild fiskeavgift har fattats med stöd av 26 kap 9 § miljöbalken samt 6 kap. 5 § i lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Beskrivning av ärendet

Länsstyrelsen godkände i beslut daterat den 1 mars 2017 dnr 240-2017 en renovering av dammanläggningarna vid Lanan och Nedre Dammen inom Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat, Tyresta kommun. Renoveringen genomfördes under 2018/2019 och anläggningen lämnades över av entreprenören i februari 2019. Därefter har Stiftelsen Tyrestaskogen, på uppdrag av fastighetsägaren Naturvårdsverket, i sin egenskap som förvaltare av

Datum
2020-12-18

Beteckning
535-37544-2019

nationalparken och reservatet varit ansvariga för tillsynen och skötseln av dammarna.

Den 29 juli 2019 lämnade Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund in en begäran om tillsyn av dämnena i Åvaån, Tyresta kommun. I samband med den årliga provfiskningen i Åvaån noterades att åfåran var torrlagd stora delar av sträckan mellan Nedre Dammen och Åvaviken. Längs enstaka partier fanns mindre vattensamlingar med stillastående vatten.

Enligt anmälan utfördes en restaurering av dämnet i Nedre Dammen under 2018/2019.

Länsstyrelsen besökte Åvaån den 1 augusti 2019 och konstaterade att vattendragsfåran i princip var helt torrlagd. Inget vatten rann nedströms Nedre Dammen. Fotografier togs vid tillsynsbesöket.

I föreläggande daterat den 5 augusti 2019 förelades Stiftelsen Tyrestaskogen att reglera dammarna i enlighet med den skötselplan som finns för Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat samt att inkomma med uppgifter gällande regleringen av dammarna och flödena i Åvaån. Stiftelsen skulle även redovisa hur villkoren i Länsstyrelsen beslut om dispens från reservatsföreskrifterna daterat 1 mars 2017 dnr 240-2017 gällande renovering av dammanläggningen vid Lanan respektive Nedre Dammen i Tyresta nationalpark följts.

Inkommen anmälan och tjänsteanteckningen med bilder från tillsynsbesöket kommunicerades med Stiftelsen Tyrestaskogen tillsammans med förelägandet.

Länsstyrelsen återbesökte Nedre Dammen och Åvaån den 4 oktober 2019 och kunde konstatera att det vid besökstillfället gick vatten i betongrännan ut från Nedre Dammen och i Åvaån. Enligt förvaltningsplanen för naturreservatet ska minimivattenföringen i Åvaån vara 8 l/s med en önskad nivå på ca 20 l/s. För att uppskatta flödet vid besökstillfället användes en hink och ett tidtagarur. Efter flera mätningar uppskattades slutligen flödet till 8 l/s. Vid besöket togs bilder vid samma platser som vid besöket den 1 augusti 2019.

Länsstyrelsen skickade den 3 oktober 2019 en begäran om utlåtande av fiskeutredningsgruppen vid Länsstyrelsen i Västernorrland avseende påverkan på allmänt fiskeintresse till följd av torrläggningen av Åvaån.

Den 10 oktober inkom Stiftelsen Tyrestaskogen med en redovisning av bedömda flöden mellan 16 februari 2019 och 9 augusti 2019 samt uppmätta flöden mellan 12 augusti 2019 och 26 september 2019. Enligt redovisningen ska villkoren i beslutet daterat 1 mars 2017 dnr 240-2017 uppfyllts samt inga avvikelser från den anmälda vattenverksamheten, som hanterats i samma beslut, ska ha skett under arbetet med renoveringen.

Fiskeutredningsgruppen vid Länsstyrelsen i Västernorrland lämnade den 17 december 2019 över ett utlåtande angående den skada som uppstått på grund av torrläggningen. I utlåtandet fanns ett förslag på långsiktig lösning för att säkerställa förutsättningarna för havsöring, övriga fiskbeståndet och akvatisk fauna i Åvaån samt en kompensation för de förluster som uppkommit på fiskebeståndet.

Datum
2020-12-18

Beteckning
535-37544-2019

Utlåtande kommunicerades med Stiftelsen Tyrestaskogen som lämnat in ett bemötande den 19 mars 2020. I sitt bemötande anför Stiftelsen Tyrestaskogen att de haft svårigheter att kalibrera den nya anläggningen som lämnades över av entreprenören efter avslutat renoveringsarbete i februari 2019. De anser att det inte finns belagt med faktiska mätningar att flödet understigit 8 l/s. Stiftelsen Tyrestaskogen ställer sig frågande om det är möjligt att utkräva en fiskeavgift i aktuellt ärende. De anför bland annat att det i nationalparkens och naturreservatets syfte inte finns angivet att det allmänna fiskeintresset ska tillgodoses genom att gynna havsfiske av öring utanför reservatet. Stiftelsen Tyrestaskogen ställer sig ytterst tveksamma till några av åtgärderna som föreslås i utlåtandet men är positiva till upprättande och genomförande av ett kontrollprogram samt vissa biotopförbättrande åtgärder.

Ärendet har kommunicerats med Naturvårdsverket.

Motivering till beslutet

Aktuellt ärende rör den händelse som uppmärksammades den 29 juli 2019 i samband med den årliga provfiskningen i Åvaån.

Det långsiktiga arbetet med att uppnå god ekologisk status i vattendraget och att jobba med konnektiviteten och flödesdynamiken kommer inte att hanteras i aktuellt tillsynsärende. Däremot framgår det i utlåtandet från fiskeutredningsgruppen vid Länsstyrelsen i Västernorrland och i skötselplanen för Tyresta nationalpark och Tyresta naturreservat att det är prioriterat att utreda hur en naturvårdsanpassad reglering kan ske, hur riktlinjerna för regleringen ska följas, villkor för dämningarnas nivåer och minimiflöden, möjligheten till fiskvandringssanordningar m.m. för att uppfylla miljö kvalitetsnormerna för vatten.

Som fastighetsägare är Naturvårdsverket ägare av dammarna vid Lanan och Nedre Dammen.

Det framgår tydligt i miljöbalkens 11 kapitel att ägaren av en damm har det yttersta ansvaret att se till att anläggningen sköts och underhålls så att det inte uppkommer skada på allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena. Ansvaret gäller oavsett om det bedrivs yrkesverksamhet vid dammen eller inte. Ansvaret gäller även oavsett om det finns ett tillstånd till dammanläggningen eller inte. Ägare till dammar eller anläggningar kopplade till dammar och dämning men där det inte bedrivs någon yrkesmässig verksamhet har genom miljöbalkens regler om tillsyn en skyldighet att fortlöpande bedriva en tillräcklig kontroll för att motverka och förebygga olägenheter för människors hälsa eller påverkan på miljön.

Länsstyrelsen konstaterar att det finns brister i den kontroll av dammanläggningarna som Stiftelsen Tyrestaskogen i sin egenskap av förvaltare bedriver. För att på ett systematiskt sätt kontrollera dammanläggningarna funktion och påverkan anser Länsstyrelsen att ett kontrollprogram ska tas fram. Kontrollprogrammet ska bland annat innehålla kontroll av vattennivåerna i Lanan och Nedre Dammen, kontroll av vattenflöden och uppföljning av biologin i Åvaån. Kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten.

Datum
2020-12-18

Beteckning
535-37544-2019

Länsstyrelsen anser att det finns underlag som tydligt visar att flödet ut från Nedre Dammen varit under 8 l/s. Underlaget visar även att de nedersta 2,5 km av Åvanån från Nedre Dammen till Åvaviken varit helt eller delvis torrlagd. Detta finns dokumenterat i bilder och i anteckningar dels från inkommen anmälan, dels från tillsynsbesöket som genomfördes samma vecka som anmälan kom in.

Den skada på fisket som uppstått i och med att Åvaån varit helt eller delvis torrlagd går inte att kompensera fullt ut. Oavsett om flödet återställdes kort efter att Stiftelsen Tyrestaskogen kontaktades av tillsynsmyndigheten har en skada i form av utslagning av fisk i de yngsta levnadsstadierna skett.

Havsöringen går upp i Åvaån för att leka under hösten. Den huvudsakliga leken sker längs en 1,3 km lång sträcka mellan Nedre Dammen och Åvavägen. Efter genomförd lek ligger rommen nedbäddad i bottensubstratet under vintern och ynglen kläcks till våren. Därefter lever öringungarna i ån i upp till 3 år, några enstaka individer enda upp till 5 år, innan de lämnar vattendraget. Åvaöringen är unik då den hör till de mer väldokumenterade havsöringsbestånden i Sverige. Länsstyrelsen bedömer att minst tre årsklasser hos havsöringen i systemet har påverkats av torrläggningen.

Som framgår av 6 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet kan Länsstyrelsen om det är lämpligare, istället för att meddela sådana villkor eller förelägganden som avses i 11 kap. 8 § miljöbalken, ålägga tillståndshavaren att betala särskild avgift för främjande av fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller inom något angränsande vattenområde. Svea hovrätt har i mål nr M 11172-14 funnit att sådan avgift inte är begränsad till att endast tillämpas i tillståndsärenden utan kan även tillämpas i tillsynsärenden.

Fiskeutredningsgruppen vid Länsstyrelsen i Västernorrland har i sitt utlåtande redogjort för hur beräkningen och framtagandet av föreslagen fiskeavgift har skett. Den stora mängd data som finns för Åvaån och öringsbeståndet i Åvaån har använts vid beräkningen vilket enligt Länsstyrelsen uppfattning ger ett tillförlitligt resultat. Värderings- och beräkningsmetoden är även vedertagen och har tidigare använts dels i tillståndsärenden i mark- och miljödomstolen dels i tillsynsärenden. Länsstyrelsen konstaterar att fiskeutredningsgruppen vid Länsstyrelsen i Västernorrland i sin beräkning inte tagit hänsyn till ekosystemtjänster och andra förekommande arter som flodnejonöga, abborre och signalkräfta. Detta för att det saknas vedertagna värderings- och beräkningsmetoder för ekosystemtjänster och alla fiskarter. Länsstyrelsen håller därför med den bedömning som fiskeutredningsgruppen vid Länsstyrelsen i Västernorrland gjort att fiskeavgiften ska utgå från höga beloppen i beräknat intervall.

Naturvårdsverket ska därför betala en fiskeavgift på 300 000 kr (engångsbelopp). Beloppet ska användas till fiskeåtgärder i Åvaåns avrinningsområde i Tyresa kommun, Stockholms län. Beloppet ska betalas in till Havs- och vattenmyndigheten (BG 199-669) senast sex veckor efter det att beslutet vunnit laga kraft. Betalningen ska märkas med ”fiskeavgift, dnr 535-37544-2019”.

Datum
2020-12-18

Beteckning
535-37544-2019

Bestämmelser som beslutet grundas på

Vattenverksamhet är enligt 11 kap. 3 § miljöbalken arbeten eller åtgärder under högsta förutsägbara vattenstånd i ett vattenområde, t.ex. muddring, grävning, sprängning, pålning, vattenbortledning eller andra åtgärder som syftar till att ändra vattnets djup eller läge. Även uppförande, ändring eller utrivning av anläggningar inom vattenområde är vattenverksamhet. Vattenverksamhet är en tillståndspliktig verksamhet om den inte är anmälningspliktig eller om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena.

Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för vattenverksamheter.

Enligt 11 kap 8 § miljöbalken ska den som vill bedriva vattenverksamhet som kan skada fisket utan ersättning vidta och underhålla anordningar för fiskens framkomst eller fiskets bestånd, släppa fram vatten för ändamålet samt iaktta de villkor eller försiktighetsmått i övrigt som på grund av verksamheten kan behövas till skydd för fisket i det vatten som berörs.

Länsstyrelsen kan med stöd av 6 kap. 5 § i lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet om det är lämpligare, istället för att meddela sådana villkor eller förelägganden som avses i 11 kap 8 § miljöbalken, ålägga tillståndshavaren att betala särskild avgift för främjande av fisket i det vatten som berörs av vattenverksamheten eller inom något angränsande vattenområde.

Den som äger en vattenanläggning är, enligt 11 kap 17 § miljöbalken, skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena.

Av 26 kap. 1 § miljöbalken framgår att tillsynen ska säkerställa syftet med miljöbalken och föreskrifter som har meddelats med stöd av balken. Tillsynsmyndigheten ska för detta ändamål på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera efterlevnaden av miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse.

Enligt 26 kap. 9 § miljöbalken kan en tillsynsmyndighet meddela förelägganden och förbud som behövs i ett enskilt fall för att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som meddelats med stöd av balken ska följas. Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får inte tillgripas.

Den som bedriver en verksamhet eller vidtar åtgärder som kan medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön ska, enligt 29 kap. 19 § miljöbalken fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka och förebygga sådana verkningar.

Av 2 kap. 2 § miljöbalken framgår att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

Datum
2020-12-18

Beteckning
535-37544-2019

Av 2 kap. 3 § miljöbalken framgår att den som bedriver en verksamhet ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Av 2 kap. 7 § miljöbalken framgår att kraven i 2-5 §§ och 6 § första stycket gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Ni kan överklaga beslutet

Se bilaga med överklagandehänvisning.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av enhetschef Urban Westerlind med Helena Holmberg som föredragande.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Kopia till

Naturvårdsverket, att: Björn-Axel Beier, bjorn-axel.beier@naturvardsverket.se

Stiftelsen Tyrestaskogen att: jonas.ekstrand@tyresta.se

Stockholms Idrottsförvaltning, att: Sverket Lovén, sverket.loven@stockholm.se

Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund, att: John Kärki,
john.karki@sportfiskarna.se

Fiskeutredningsgruppen vid Länsstyrelsen i Västernorrland, att:

sara.g.jonsson@lansstyrelsen.se

Havs- och Vattenmyndigheten, havochvatten@havochvatten.se

Administratör för fiskeavgifter på Havs- och Vattenmyndigheten,
gunnel.eriksson@havochvatten.se

Bilagor

1. Överklagandehänvisning mark- och miljödomstolen

Bilaga 1

Överklagandehänvisning mark- och miljödomstolen

Ni kan överklaga beslutet

Om ni inte är nöjda med länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos mark- och miljödomstolen.

Hur överklagar vi beslutet?

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen Stockholm antingen via e-post; stockholm@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen Stockholm, Box 22067, 104 22 Stockholm.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det mark- och miljödomstolen som beslutar om tiden kan förlängas.

Parter som företräder det allmänna ska ha kommit in med sitt överklagande **inom tre veckor** från den dag då beslutet meddelades.

Ert överklagande ska innehålla

- vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer,
- hur ni vill att beslutet ska ändras, samt
- varför ni anser att länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Om ni har handlingar som ni anser stödjer er överklagan så bör ni bifoga kopior på dessa. Kontakta länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 15 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet underteckna skrivelsen, bifoga en fullmakt i original från er samt uppge sitt eget namn, adress och telefonnummer.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta länsstyrelsen via e-post, stockholm@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 10 00. Ange diarienummer 37544-2019.